AYOLLARDA ONKOLOGIK KASALLIKLARNING KELIB CHIQISHI VA DAVOLASH BOSQICHLARI

Mo'ysinova Xonzodabegim Shavkatbek qizi
Farg‘ona Jamoat salomatligi
tibbiyot instituti o‘qituvchisi
Yusupova Maxsuda Sobirjon qizi
Farg‘ona Jamoat salomatligi tibbiyot instituti,
Davolash ishi fakulteti talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24014731

Annotatsiya. Ushbu maqolada ayollarda uchraydigan asosiy onkologik kasalliklar, ularning kelib chiqishiga ta’sir etuvchi omillar, dastlabki belgilari, tashxis qo‘yish usullari, davolash yo‘nalishlari va profilaktikasi yoritiladi. Onkologik kasalliklarni erta aniqlash davolash samaradorligini oshirish va asoratlar xavfini kamaytirishda muhim ahamiyatga ega.
Kalit so‘zlar: onkologiya, ayollar salomatligi, ko‘krak bezi saratoni, bachadon bo‘yni saratoni, erta tashxis, profilaktika.

Abstract. This article covers the primary oncological diseases affecting women, the factors contributing to their development, early signs, diagnostic methods, treatment approaches, and prevention strategies. Early detection of oncological diseases plays a crucial role in enhancing the effectiveness of treatment and reducing the risk of complications.
Keywords: oncology, women's health, breast cancer, cervical cancer, early diagnosis, prevention.

Аннотация. В статье рассматриваются основные онкологические заболевания, встречающиеся у женщин, факторы, способствующие их развитию, ранние признаки, методы диагностики, подходы к лечению и стратегии профилактики. Своевременное выявление онкологических заболеваний играет решающую роль в повышении эффективности лечения и снижении риска развития осложнений.
Ключевые слова: онкология, женское здоровье, рак молочной железы, рак шейки матки, ранняя диагностика, профилактика.

Kirish. Onkologik kasalliklar hujayralarning o‘sishi va bo‘linishi ustidan nazorat buzilishi natijasida yuzaga keladi. Ayrim hujayralar me’yordan tashqari ko‘payib, atrofdagi to‘qimalarga kirib borishi va ba’zan organizmning boshqa a’zolariga tarqalishi mumkin. Ayollarda ko‘krak bezi, bachadon bo‘yni, bachadon tanasi va tuxumdon o‘smalari muhim tibbiy-ijtimoiy muammolardan hisoblanadi. Bu kasalliklarning barchasi bir xil kechmaydi; xavf omillari, belgilari va davolash usullari o‘smaning turiga qarab farq qiladi.

Onkologik kasalliklarning kelib chiqish omillari. Saraton odatda bitta sabab tufayli emas, balki irsiy, biologik va tashqi muhit omillarining o‘zaro ta’siri natijasida rivojlanadi. Xavf omillariga yoshning ortishi, ayrim irsiy gen o‘zgarishlari, chekish, ortiqcha tana vazni, kamharakat turmush tarzi, noto‘g‘ri ovqatlanish, ayrim infeksiyalar va gormonal omillar kirishi

mumkin. Masalan, bachadon bo‘yni saratonining asosiy sababi yuqori xavfli inson papilloma virusi (HPV) infeksiyasidir. Biroq xavf omili mavjudligi albatta saraton rivojlanadi degani emas.

Ayollarda ko‘p uchraydigan onkologik kasalliklar

1. Ko‘krak bezi saratoni. Ko‘krak bezi saratoni ko‘krak to‘qimalaridagi hujayralarning nazoratsiz ko‘payishi bilan bog‘liq. Belgilari orasida ko‘krakda yangi tugun yoki qattiqlik paydo bo‘lishi, ko‘krak shakli yoki terisining o‘zgarishi, so‘rg‘ichdan noodatiy ajralma kelishi kuzatilishi mumkin. Bu belgilar har doim ham saratonni anglatmaydi, ammo shifokor ko‘rigini talab qiladi. Tekshiruvda klinik ko‘rik, yosh va xavf darajasiga mos tasviriy tekshiruvlar, zarur bo‘lsa biopsiya qo‘llanadi.

2. Bachadon bo‘yni saratoni. Bachadon bo‘yni saratoni ko‘pincha yuqori xavfli HPV infeksiyasining uzoq davom etishi bilan bog‘liq. Dastlabki bosqichlarda alomat bo‘lmasligi mumkin. Hayz davridan tashqari yoki jinsiy aloqadan keyin qon kelishi, noodatiy ajralma va chanoq sohasidagi og‘riq tekshiruv uchun sabab bo‘ladi. Skrining tekshiruvlari, jumladan HPV testi va Pap-test, saratonoldi o‘zgarishlarini aniqlashga yordam beradi. HPVga qarshi emlash kasallikning oldini olishda muhim vositadir.

3. Bachadon tanasi (endometriy) saratoni. Bachadon tanasi saratoni ko‘pincha bachadon ichki qavati — endometriydan boshlanadi. Menopauzadan keyin qon kelishi yoki hayz davrining odatdagidan o‘zgarishi muhim ogohlantiruvchi belgilardir. Ortiqcha vazn, ayrim gormonal holatlar, yosh va irsiy moyillik xavfni oshirishi mumkin. Tashxis uchun ultratovush tekshiruvi va zaruratga ko‘ra endometriydan namuna olish kabi usullar qo‘llanadi.

4. Tuxumdon saratoni. Tuxumdon saratoni ayrim hollarda uzoq vaqt noaniq belgilar bilan kechishi mumkin. Qorin dam bo‘lishi, tez to‘yib qolish, qorin yoki chanoqda noqulaylik, siydik chiqarish odatining o‘zgarishi kabi belgilar davomli bo‘lsa, shifokorga murojaat qilish lozim. Tashxis klinik baholash, ultratovush, qon tahlillari va zarur hollarda to‘qima tekshiruvi orqali aniqlashtiriladi.

Tashxis qo‘yish usullari. Tashxis kasallik turiga qarab tanlanadi. Shifokor bemorning shikoyatlari va kasallik tarixini o‘rganadi, ko‘rik o‘tkazadi hamda kerakli laborator va instrumental tekshiruvlarni belgilaydi. Mammografiya yoki ultratovush, HPV testi va Pap-test, ultratovush tekshiruvi, MRT yoki KT ayrim holatlarda qo‘llanadi. O‘smaning turini aniq tasdiqlashda biopsiya va gistologik tekshiruv muhim o‘rin tutadi. Tekshiruvlar shifokor tavsiyasi va amaldagi klinik ko‘rsatmalarga muvofiq belgilanadi.

Davolash bosqichlari va usullari. Davolash rejasi o‘smaning turi, bosqichi, biologik xususiyatlari, bemorning umumiy salomatligi va shaxsiy ehtiyojlariga qarab onkologlar jamoasi tomonidan tuziladi. Davolash quyidagi usullardan birini yoki bir nechtasini o‘z ichiga olishi mumkin:

- Jarrohlik davolash — o‘smani va zarur bo‘lsa uning atrofidagi to‘qimalarni olib tashlash.
- Nur terapiyasi — saraton hujayralarini zararlash uchun yuqori energiyali nurlardan foydalanish.
- Kimyoterapiya — saraton hujayralarining o‘sishi va ko‘payishini to‘xtatishga qaratilgan dori vositalari bilan davolash.

- Gormon terapiyasi — ayrim gormonga sezgir o‘smalarda gormonlar ta’sirini kamaytirish yoki to‘sish.
- Maqsadli terapiya va immunoterapiya — o‘smaning xususiyatlariga qarab tanlanadigan zamonaviy davolash usullari.

Kasallik bosqichi tarqalish darajasini bildiradi va davolash rejasini tanlashga yordam beradi. Erta aniqlangan ayrim o‘smalarda mahalliy davolash yetarli bo‘lishi mumkin; tarqalgan holatlarda esa bir nechta usul birgalikda qo‘llanadi. Davolash natijasi har bir bemorda individual bo‘ladi.

Profilaktika va erta aniqlash. Profilaktika kasallik xavfini kamaytirish va uni erta aniqlashga qaratiladi. HPVga qarshi emlash, tavsiya etilgan yosh va muddatlarda bachadon bo‘yni skriningidan o‘tish, tamaki mahsulotlaridan voz kechish, jismoniy faollikni saqlash, muvozanatli ovqatlanish va sog‘lom tana vaznini qo‘llab-quvvatlash foydali. Ko‘krak bezi yoki boshqa a’zolarda yangi o‘zgarish sezilsa, rejalashtirilgan tekshiruv vaqtini kutmasdan tibbiy maslahat olish kerak. Skrining jadvali mamlakat tavsiyalari, yosh va individual xavfga qarab belgilanadi.

Xulosa. Ayollarda uchraydigan onkologik kasalliklar turli sabablarga va klinik xususiyatlarga ega. Ularni erta aniqlash, xavf omillarini kamaytirish, muntazam profilaktik tekshiruvlardan o‘tish va shifokor tavsiyalariga amal qilish muhimdir. Shubhali belgilar paydo bo‘lganda o‘z vaqtida tibbiy yordamga murojaat qilish davolash imkoniyatlarini yaxshilaydi. Aholining onkologik kasalliklar haqidagi bilimini oshirish ayollar salomatligini muhofaza qilishning muhim qismidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization (WHO). Cancer. https://www.who.int/health-topics/cancer
2. World Health Organization (WHO). Cervical cancer. https://www.who.int/health-topics/cervical-cancer
3. International Agency for Research on Cancer (IARC). Global Cancer Observatory. https://gco.iarc.who.int/
4. National Cancer Institute. Breast Cancer Treatment (Adult) — Patient Version. https://www.cancer.gov/types/breast
5. National Cancer Institute. Ovarian, Fallopian Tube, and Primary Peritoneal Cancer. https://www.cancer.gov/types/ovarian